

Савосько Т.О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗМІСТ ТА ФУНКЦІЇ ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглядаються визначення поняття «державна інформаційна політика» таких вітчизняних науковців як І. Арістова, Г. Красноступ, В. Дзюндзюк, І. Березовської та інших. Для більш глибокого та детального дослідження поняття державної інформаційної політики в контексті публічного управління та адміністрування також проаналізовано різні дефініції понять «інформація», «інформаційне суспільство» та «інформаційна політика». Поняття «інформація» проаналізовано відповідно до його визначення такими науковцями як О. Гуровський, Л. Хашиєва та визначення даного поняття Комісією ЄС. Наведено різні класифікації поняття «інформація» (за сферою застосування, за доступністю, за ступенем упорядкованості, за формою закріплення та за емоція під час сприйняття). Розглянуто основні ознаки поняття «інформація». Розглянуті визначення поняття «інформаційне суспільство» за такими науковцями як В. Цимбалюк, В. Ліпкан та В. Ільганаєва. Означені групи характерних ознак поняття «інформаційне суспільство» (за Ю. Петрухно). Виділені основні елементи, що притаманні інформаційному суспільству, а саме: людина, інформація, інформаційні ресурси та інформаційно-комунікаційні технології. Проаналізовано різницю між поняттями «інформаційна політика» та «політика інформатизації», прописані їх особливості. Розглянуто три підходи до визначення державної інформаційної політики, а саме: владний, психологічний та цільовий (за В. Дзюндзюком). Висвітлено основні функції, що притаманні для державної інформаційної політики, серед яких: інформаційна функція, мобілізаційна функція, освітня функція, ініціативна функція, гуманітарна функція та найголовніша функція артикуляції та інтеграції.

Ключові слова: інформація, інформаційне суспільство, інформаційна політика, державна інформаційна політика, засоби масової інформації.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день ми спостерігаємо розвиток таких пов'язаних між собою процесів як підвищення значення інформації в житті пересічного громадянина та вдосконалення технологій і їх включення в повсякденне життя.

Сучасний стан суспільства можна охарактеризувати підвищенням ролі та значення інформації, новим перерозподілом влади від звичних нам інститутів до центрів володіння інформацією й управління інформаційними потоками. Саме можливість управління інформаційними потоками, перевага в інформаційному просторі та власне володіння інформацією в сучасних умовах стають ресурсами влади.

Перелічені процеси перетворили інформаційну сферу в пріоритетну галузь суспільства і стали одним з ключових об'єктів сфери державного управління. А нові тенденції розвитку інформаційної сфери засвідчують, що на сьогодні жодна країна не може бути конкурентоспроможною без діалогу органів державної влади з громадськістю та без ефективної інформаційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед вітчизняних науковців, які займалися дослідженням питань державної інформаційної політики варто відзначити І. Арістова [1], Г. Красноступ [7], В. Божкова [2], О. Токар [12], О. Гуровський [3], Ю. Петрухно [10], В. Дзюндзюк [4], В. Цимбалюк [13] та інші. Дослідження понять та функцій державної інформаційної політики у даній статті ґрунтується на роботах зазначених авторів.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз різних наукових дефініцій поняття «державна інформаційна політика» та аналіз його функцій.

Виклад основного матеріалу. В 21 столітті стало чітко зрозуміло, що значення інформації суттєво змінилося, а її ролі у житті країни стала надважливою. Сьогодні інформацію можна прирівнювати до стратегічного ресурсу поряд з природними ресурсами країни. Як зазначає, О. Гуровський «інформація набуває властивості потужного засобу впливу на громадсько-політичні, ідеологічні та соціально-економічні процеси, стає свого роду зброєю, яка вимагає створення системи про-

тидії, захисту інформаційних ресурсів, які належать державним органам, що становлять державну, професійну, особисту таємницю» [3].

Виходячи з думки О. Гуровського можемо дійти висновку, що інформація стала тим рушійним важелем, що може призвести навіть до військових конфліктів (перемоги чи поразок у них), організувати та дестабілізувати роботу наукових центрів, органів державної влади, і чим вище рівень інформатизації суспільства, тим більш необхідною є інформаційна безпека, а отже ефективна державна інформаційна політика.

Науковці акцентують увагу на важливості розрізнення «позитивної» та «негативної» інформації, що відрізняються між собою, почуттями й емоціями, що з'являються у громадян під час сприйняття та використання інформації.

«Позитивна» інформація – це висвітлення 50 відсотків об'єктивної реальності, де увага зводиться до добра, успіху, комфорту, безпеки, тощо. «Позитивна» інформація спонукає громадян до розвитку та викликає відчуття впевненості й захищеності.

В свою чергу «негативна» інформація займає інші 50 відсотків об'єктивної реальності, де увага зводиться до таких почуттів як безнадія, тривога, жах, зневіра, відчай, злість, образа, тощо. Коли людина спожила «негативну» інформацію вона переживає негативні емоції котрі впливатимуть на її подальші рішення та дії. Отже можемо дійти висновку, що «негативна» інформація викликає невдоволення власним життям і вчинками, і таким чином, мінімізує бажання брати участь у житті суспільства, або в політичному житті країни.

Окрім класифікації поняття «інформація» на «позитивну» й «негативну» науковці також поділяють дане поняття за такими критеріями [4, с. 27–28]:

- за сферою застосування: масова, що поширюється за допомогою засобів масової інформації та галузева, тобто професійна інформація;

- за доступністю: об'єкти інтелектуальної власності, загальнодоступна інформація, інформація з обмеженим доступом та інформація без права обмеження доступу;

- за ступенем упорядкованості: документована й інша інформація, вільна інформація, що не перебуває в інформаційних системах, систематизована та несистематизована інформація;

- за формою закріплення: на паперовому носії, відеоінформація, аудіо інформація, усна інформація та енергетична (біологічна).

Українські науковці В. Дзюндзюк та Л. Хашиєва визначили основні ознаки поняття інформація до яких відносяться [4, с. 26–27]:

- селективність інформації;
- субстанціональна несамостійність;
- спадкоємність інформації;
- масовість інформації;
- цінність інформації;
- трансформування інформації;
- універсальність інформації.

Ознайомившись з визначенням та ознаками поняття «інформація» можемо перейти до аналізу поняття «інформаційне суспільство», оскільки метою державної інформаційної політики власне і є створення інформаційного суспільства.

У 1993 році Комісія ЄС [6] визначила інформаційне суспільство «як таке, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку».

В. Цимбалюк [3] розглядав поняття інформаційного суспільства як суспільство, де будь – хто має можливість накопичувати, розповсюджувати та отримувати інформацію.

В свою чергу, В. Ліпкан [8] розглядає інформаційне суспільство «як суспільство нового типу, що формується внаслідок глобальної соціальної революції та породжується вибуховим розвитком і конвергенцією інформаційних та комунікаційних технологій».

Спираючись на зазначені вище позиції науковців можна погодитися з Ю. Петрухно, який поділив характерні ознаки даного поняття на три основні групи [10, с. 129], а саме:

- вільний доступ будь-якої людини до будь-якої інформації;

- високий рівень розвитку інформаційно комунікаційних технологій

- наявність розвиненої інформаційної інфраструктури суспільства.

Отже, з усього вищенаведеного можна виділити такі елементи притаманні інформаційному суспільству:

- людина,
- інформація,
- інформаційні ресурси,
- інформаційно – комунікаційні технології.

Яка ж різниця в поняттях «інформаційна політика» та «політика інформатизації»?

«Політика інформатизації» означає таку політику, яка орієнтована на створення техніко-технологічної бази переходу країни до інформаційного суспільства (тобто предмети матеріальні). У такої

політики не було місця для поняття інформаційного права громадянина чи узгодження інтересів в ланцюжку людина – суспільство – держава. Фактично така політика уникала всього духовного і була спрямована лише на матеріальне.

І. Арістова пов'язує перехід до інформаційної політики з початком 90-х рр., коли почалася розробка першої концепції політики інформатизації, а також стався суттєвий прогрес телекомунікаційних та інформаційних технологій, а також відбулася зміна суспільного сприйняття інформації, саме тоді інформацію почали розглядати як інструмент для розвитку. Тобто, якщо ще на початку 20 століття говорити про інформацію як інструмент для розвитку країни було неможливо, це було скоріше розмовою наукової фантастики, то вже сьогодні інформація стала, фактично, базисом переходу до більш якісного розвитку, і тому сьогодні, ми сміливо можемо прирівняти інформацію як інструмент розвитку до матеріальної складової розвитку [1].

Якщо підсумувати коротко, то в останні десятиліття почався процес переходу від «технологічної» політики до «соціально-технологічної», що охоплює все, що стосується інформації, і власне, у зв'язку з цим виникла потреба визначити поняття «інформаційна політика».

Визначаючи поняття «інформаційної політики» науковці переважно дотримуються двох основних підходів: у вузькому та ширшому значенні. Науковці, що є представниками вузького підходу визначають інформаційну політику як сукупність напрямів та способів діяльності держави для отримання, використання, збереження та поширення інформації. Однак дехто з науковців вважає такий підхід надто одностороннім.

В. Пашкова розглядає інформаційну політику як «сукупність законів і положень, присвячених створенню, виробництву, збиранню, зберіганню та організації розповсюдження інформації і доступу до неї». На думку науковиці, важливість поняття «інформаційна політика» заключається в тому, що вона має вплив на шляхи, якими людина здатна зробити вибір соціальний, політичний й економічний [9].

Науковці, що розглядають інформаційну політику з більш широкої позиції вважають, що вона є більш складним і багатокомпонентним явищем. Наприклад, Г. Почепцов вважає, що «інформаційна політика визначає закони функціонування інформаційної сфери. До таких законів відносяться: закон ефективної роботи системи ЗМІ, закон адекватної взаємодії влади і населення. Вче-

ний виділяє ще один важливий аспект державної інформаційної політики – посилення інформаційної безпеки» [11, с. 12].

Дещо подібно визначає інформаційну політику й О. Дубас акцентуючи увагу на тому, що «така політика має забезпечувати взаєморозуміння та взаємодію влади з суспільством за допомогою засобів масової інформації та громадські зв'язки, координацію висвітлення діяльності органів влади, захист свободи слова, задоволення інформаційних потреб особи і суспільства, формування високої інформаційної культури громадян» [5, с. 100].

О. Юдін і В. Богуш визначили інформаційну політику досить лаконічно головним напрямом діяльності держави в галузі інформації, а головною метою котрої є створення умов для ефективного та якісного інформаційного забезпечення стратегічних та оперативних завдань соціального та економічного розвитку держави [12, с. 134].

В. Б. Дзюндзюк у своїх працях наводить таке визначення інформаційної політики згідно з яким вона є особливою сферою життєдіяльності людей, що є пов'язаною з відтворенням та поширенням інформації, котра задовольняє інтереси соціальних груп та суспільних інститутів. Науковець наголошує на міждисциплінарному характері явища інформаційної політики [4, с. 165].

Аналізуючи різні дефініції поняття «державна інформаційна політика» варто відзначити думку І. Р. Березовської, котра, визначаючи дане поняття вказує, що така політика має закласти базис для вирішення фундаментальних завдань розвитку суспільства, в контексті України це: формування єдиного інформаційного простору, входження до світового інформаційного простору та гарантування інформаційної безпеки держави, суспільства та особи [12].

Красноступ Г.М. під державною інформаційною політикою розуміє регулюючу діяльність органів державної влади, що спрямована на розвиток інформаційної сфери суспільства, котра охоплює не тільки інформаційні системи, телекомунікації і засоби масової інформації, а й сукупність виробництва і відносин, пов'язаних із створенням, одержанням, зберіганням, обробкою, використанням і поширенням інформації у всіх її видах статистичної, адміністративної, масової, інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, правової інформації, інформації про особу, інформації довідково-енциклопедичного характеру та соціологічної інформації. Тобто, державна інформаційна полі-

тика є важливою частиною системи державного управління, що встановлює умови, відповідно до котрих впроваджується управлінське рішення в інформаційній площині [7].

Провівши ґрунтовний аналіз наявних наукових робіт українські вчені В. Б. Дзюндзюк, В. П. Солових та О. А. Котуков виділяють такі підходи до її визначення: владний, психологічний та цільовий [4].

Перший підхід розглядає державну інформаційну політику і як вид державної політики, і як складову внутрішньої та зовнішньої політики держави через поняття «влади».

Яскравою представницею другого підходу є В. Попова, котра визначає державну інформаційну політику як здатність та можливість суб'єктів політики впливати на свідомість, поведінку, психіку людей та їх діяльність за допомогою інформації в інтересах держави і громадянського суспільства [4].

Ю. Нісевич же являється представником третього підходу, адже визначає державну інформаційну політику сукупністю цілей, котрі відображають національні інтереси в інформаційній сфері, завдання державного управління, управлінських рішень та методів їх реалізації, що розробляє та реалізує державна влада для регулювання й поліпшення процесів інформаційної взаємодії й процесів забезпечення такої взаємодії [4].

Аналізуючи сутність поняття «державна інформаційна політика» необхідно визначити його функції.

Говорячи про функції інформаційної політики маються на увазі дії держави, що сприяють під-

тримці досягнутого стану та подальшого розвитку інформаційної сфери суспільства і його суб'єктів. Основними функціями державної інформаційної політики є [4]:

– інформаційна функція, котра полягає у виробленні та поширенні інформації про значущі для держави та громадян події;

– освітня функція, котра полягає у наданні громадянам знань, на основі яких вони зможуть більш критично сприймати інформацію із засобів масової інформації та вміти правильно орієнтуватися у великих потоках інформації;

– мобілізаційна функція, що полягає у спонуканні громадян певною інформацією до певних політичних дій чи бездіяльності;

– ініціативна функція, що полягає в ініціюванні змін у суспільстві шляхом постановки знакових проблем, привернення до них уваги;

– гуманітарна функція, що полягає у створенні позитивного середовища для життєдіяльності людини, реалізації її прав та свобод та забезпечення громадянського порядку;

– і головна функція державної інформаційної політики – артикуляції та інтеграції, що полягає в артикуляції різних суспільних інтересів за допомогою засобів масової інформації, або простіше кажучи можливість представити публічно свої думки та інтереси на широку аудиторію через засоби масової інформації.

Висновки. Отже, підсумуємо, що державна інформаційна політика є інструментом державного управління інформаційною сферою суспільства, що дає можливість впливати на інформаційні процеси та діяльність суб'єктів інформаційного простору і виконує ряд важливих функцій.

Список літератури:

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її правове забезпечення. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2000. № 10. С. 83–88.
2. Божкова В. В., Білан А. О. Сутність державної інформаційної політики в умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 11. С. 106–110.
3. Гуровський В. О. Роль органів державної влади у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. *Вісник Української академії державного управління при Президентові України*. 2014. № 3. С. 21–31.
4. Державна інформаційна політика / за заг. ред. В.Б.Дзюндзюка. Харків 2012. 344 с.
5. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті: Монографія. Київ. 2004. 208 с.
6. Європа на шляху до інформаційного суспільства / Держкомзв'язку та інформатизації України. Київ. 2000. С. 3.
7. Красноступ Г. М. Сучасний стан та перспективи розвитку державної політики в сфері свободи слова та інформації. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2006. № 11. С. 152–156.
8. Ліпкан В. А. Систематизація інформаційного законодавства України: монографія. Київ. 2012. 304 с.
9. Пашкова В. С. Інформаційна політика і бібліотека. *Бібліотека і влада*. Київ. 2000. С. 4–16.
10. Петрухно Ю. Є. Інформаційне суспільство: поняття, основні складові, характеристика. *Вісник Одеського національного університету. Сер.: Бібліотекознавство*. 2014. Вип. 1. С. 127–133.

11. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика: навч. посіб. Київ. 2006. 663 с.
12. Токар О. Державна інформаційна політика: проблеми визначення концепту. *Політичний менеджмент*. 2009. № 5. С. 131–141.
13. Цимбалюк В. С. Мас-медіа в інформаційному суспільстві. *Інформація і право*. 2011. № 1. С. 30–33.

Savosko T.O. CONTENTS AND FUNCTIONS OF THE CONCEPT OF PUBLIC INFORMATION POLICY

The article examines the definition of the concept of «state information policy» by such domestic scientists as I. Aristov, H. Krasnostup, V. Dzyundzyuk, I. Berezovska and others. For a more in-depth and detailed study of the concept of state information policy in the context of public management and administration, various definitions of the concepts «information», «information society» and «information policy» were also analyzed. The concept of «information» was analyzed according to its definition by such scientists as O. Gurovsky, L. Hashieva and the definition of this concept by the EU Commission. Various classifications of the concept of «information» are presented (by scope, by availability, by the degree of organization, by the form of fixation, and by emotion during perception). The main features of the concept of «information» are considered. The definitions of the concept of «information society» according to such scientists as V. Tsybalyuk, V. Lipkan and V. Ilganaeva are considered. Defined groups of characteristic features of the concept of «information society» (according to Yu. Petrukhno). The main elements inherent in the information society are highlighted, namely: people, information, information resources and information and communication technologies. The difference between the concepts of «information policy» and «informatization policy» is analyzed, and their features are prescribed. Three approaches to the definition of state information policy are considered, namely: power, psychological and target (according to V. Dzyundziuk). The main functions inherent in the state information policy are highlighted, including: information function, mobilization function, educational function, initiative function, humanitarian function and the most important function of articulation and integration.

Key words: information, information society, information policy, state information policy, mass media.